

RESSENYES

CASTILLO DEL CARPIO, José María (2013)

La Generalitat valenciana durante el siglo xvi. Su estructura burocrática, sus competencias, sus hombres

València: Publicacions de la Universitat de València, 229 p.

ISBN 978-84-370-0109-9

L'estudi de les institucions del passat per comprendre'n l'organització política, social i econòmica és una disciplina que ha gaudit d'un auge notable els darrers anys dins de l'àmbit territorial de l'antiga Corona d'Aragó. Un bon exemple en són els estudis d'autors com Miquel Pérez Latre, Isabel Sánchez de Movellán, Tomàs de Montagut, Eduard Martí Fraga, Teresa Canet, Eva Serra o Josep Capdeferro, que ens han permès avançar notablement en el coneixement d'unes institucions la importància de les quals moltes vegades fou cabdal. Dins d'aquesta mateixa tradició també podem situar l'obra de José María Castillo del Carpio, dedicada a l'anàlisi de la Generalitat valenciana durant el transcurs del segle XVI.

La Generalitat valenciana durante el siglo xvi. Su estructura burocrática, sus competencias, sus hombres es basteix a partir de la tesi doctoral defensada l'any 2012 per José María Castillo del Carpio. Com el seu títol indica, focalitza l'atenció en l'anàlisi de la Diputació del General valenciana durant el segle XVI i ho fa en gran mesura a partir de l'estudi d'unes fonts primàries que permeten a l'autor estudiar tant el funcionament intern de la

institució com les relacions que aquesta mantingué amb els altres poders presents al Regne de València durant el període estudiat.

Per dur a terme aital anàlisi, José María Castillo del Carpio divideix l'obra en quatre apartats dedicats a l'estudi del marc institucional de la Generalitat valenciana, els mecanismes d'accés a la institució, el perfil social dels homes que en formaren part i, finalment, els procediments de control i fiscalització de la gestió pública. De l'estructura burocràtica de la Generalitat valenciana, en destaca la dualitat existent entre aquells càrrecs dedicats a les tasques executives i de govern de la institució —diputats, clavaris, comptadors i administradors— i els càrrecs encarregats de les tasques tècniques —escrivà, assessor, síndic, agutzils—, els quals eren nomenats pels diputats i gaudien dels seus càrrecs de forma vitalícia.

Seguidament, l'autor s'ocupa d'analitzar l'accés al càrrec en el cas dels oficials rectors, que s'anà configurant durant les diverses convocatòries de Corts valencianes dels segles XV i XVI. Cada estament tenia el seu propi sistema d'accés: per exemple mentre que en el braç militar s'in-

troduí ja el sistema d'insaculació durant el segle xv, en el cas del braç eclesiàstic no aparegué fins l'any 1585 i en el braç reial mai no s'utilitzà. Així mateix, José María Castillo del Carpio considera que les modificacions successives en el procés d'insaculació del braç militar foren destinades tant a estrènyer la base social que podia aspirar a accedir a un lloc dins de l'organigrama de la Generalitat valenciana com a permetre un major control regi sobre els candidats, ja que des de 1510 havien de ser aprovats pel monarca. De la mateixa manera, la monarquia també exercia un control indirecte sobre els candidats del braç reial, ja que, com recorda l'autor, era la monarquia qui designava molts jurats de les ciutats valencianes.

A continuació s'analitzen les prerogatives dels oficials rectors de la institució, tot destacant-ne les limitacions polítiques davant del poder creixent de les Junes estamentals valencianes. Seguint James Casey, l'autor convé que la Generalitat valenciana acabà sent una institució més econòmica que no pas política. Dels diputats, se'n destaca tant la vessant en la gestió econòmica —establir els salaris dels oficials, gestionar els recursos econòmics— com la capacitat que tenien per nomenar els oficials subalterns de la institució. José María Castillo del Carpio també s'ocupa dels altres oficials rectors de la institució, destacant la funció econòmica dels clavaris i les facultats jurisdiccionals dels administradors, els quals també tenien la potestat de nomenar els subdelegats, els encarregats de jutjar les causes del General al territori.

Fet això, l'autor centra el discurs en l'anàlisi social dels membres que monopolitzaren els càrrecs directius de la Generalitat valenciana durant el segle xvi. Segons ell mateix, aquest estudi només seria un punt de partida en el qual s'hauria analitzat de forma quantitativa la procedència familiar dels dirigents, sense tenir-ne en compte el *cursum honorum*. Tot i així, l'historiador valencià aconsegueix demostrar que de forma contrària al que s'hauria tendit a pen-

sar, no existiria una concentració dels càrrecs en mans d'unes determinades famílies, sinó que existiria una dispersió notable de la «base electoral», sobretot durant la segona meitat del segle xvi, fet que el portaria a concloure juntament amb Amparo Felipó i P. Pérez García que durant aquest període trobem una renovació de les elits dirigents valencianes.

Tot seguit, l'autor passa a analitzar els anomenats «oficials subalterns», dels quals caldria destacar tant el caràcter vitalici com l'especialització tècnica. Aquests eren càrrecs subordinats als oficials rectors de la institució i eren nomenats pels diputats. D'entre aquests càrrecs cal destacar el de l'escrivà de la Generalitat, l'assessor, el síndic o els porters. José María Castillo del Carpio també dedica unes planes a l'estudi dels vint-i-quatre delegats territorials que la institució tenia repartits per les terres valencianes, destacant-ne el repartiment «irregular» al llarg del territori, fet que el porta a concloure que l'administració territorial de la Generalitat «no era más que una delgada película».

El cinquè dels apartats de l'estudi se centra en l'anàlisi dels procediments de control que afectaren la Generalitat valenciana durant el segle xvi. José María Castillo del Carpio en distingeix dos. En primer lloc, un procediment de caràcter intern conegut com a «definició» en el qual els comptadors fiscalitzaven l'actuació econòmica dels clavaris. Aital sistema es caracteritzà per la seva inoperància causada per la manca de continuïtat del sistema fiscalitzador, la inconcreció de la normativa aplicable als clavaris i les dificultats que aquests experimentaren a l'hora de portar els comptes al dia. Segonament, la Visita de la Generalitat, un procediment de caràcter públic i de naturalesa judicial dut a terme per oficials regis amb l'objectiu de «fiscalizar la conducta administrativa de los oficiales públicos». Tot i així, l'historiador valencià recorda que la majoria de processos s'ocuparen de qüestions morals, com per exemple el cobrament de dietes, i no entraren a

fiscalitzar aquells casos que amb tota probabilitat foren els genuïnament il·lícits.

José María Castillo del Carpio dedica el darrer dels capítols de la monografia a exposar-ne les conclusions. En primer lloc, considera que la Generalitat valenciana cal ser entesa com una de les institucions representatives del Regne de València. Segonament, destaca que l'estructura burocràtica de la institució durant el segle XVI fou bàsicament la mateixa que la del segle XV, i recorda tot i així que durant el cinc-cents s'observa un creixement burocràtic, reformes en l'accés als càrrecs rectors de la institució i l'auge i consolidació dels estaments com a àmbits de decisió i poder, uns estaments que es nodrien dels recursos recaptats per la Generalitat. En tercer lloc, l'historiador valencià considera que mentre que els oficials rectors de la institució varen gaudir d'una renovació social durant la segona meitat del segle XVI, els oficials tècnics es van veure afectats per una certa patrimonialització. En quart lloc, l'eficàcia dels procediments de control externs en tot cas hauria estat més elevada que la dels procediments de control interns. I finalment, considera José María Castillo del Carpio que en el Regne de València mai no va existir un organisme capaç de vetllar per l'observança dels drets del territori tal com succeí a Aragó o a Catalunya.

La Generalitat valenciana durante el siglo XVI. Su estructura burocrática, sus

competencias, sus hombres és una obra que tot i que hauríem d'inserir dins la tradició de la història del dret i de les institucions, en gran part estudia i analitza els mecanismes d'accés als càrrecs de la Generalitat valenciana i les persones que en formaren part, fet que li aporta un toc marcadament social i que en bona mesura l'allunya dels paràmetres clàssics de la història del dret. Optar per aquesta solució té, al nostre entendre, conseqüències tan positives com negatives: pel que fa a les positives, permet conèixer molt millor quines persones tenien accés al control del poder públic i sota quines condicions podien fer-ho. També permet al lector copsar l'interès que tingueren alguns poders públics —per exemple, la monarquia— en el control de la institució. En canvi, com a aspecte negatiu considerem que es tendeix a deixar de banda una anàlisi més profunda sobre el funcionament intern de la institució i, molt especialment, dels seus sistemes.

Malgrat tot, i des del nostre punt de vista, podem concloure que *La Generalitat valenciana durante el siglo XVI. Su estructura burocrática, sus competencias, sus hombres* és una obra que tant pel seu abast temàtic com cronològic, de ben segur que serà una monografia de referència per a totes aquelles persones interessades en l'estudi de les institucions representatives de l'època moderna.

Ricard Torra i Prat

Universitat Autònoma de Barcelona
<http://dx.doi.org/10.5565/rev/manuscripts.74>

